

Asia: VN/27236/2020

Kansallista yritysvastuulakia koskeva arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti arviomuistiosta.

Muisto käsittelee laajasti yritysvastuulakia koskevaa hallinnollisen kehyksen kokonaisuutta. Eettisen kaupan puolesta ry katsoo, että arviomuistio ei ole kuitenkaan onnistunut tehtävässään esittää ratkaisuja ja sääntelymalleja. Niiden sijaan arviomuistiossa esitetään pääasiassa lisäselvitystarpeita.

Kansallisen lain valmistelua tulee jatkaa ripeässä aikataulussa ja valmistelutyöhön tulee osoittaa riittävät resurssit, jotka mahdollistavat yritysvastuulakia koskevan hallituksen esityksen tuomisen eduskunnan käsittelyyn riittävän ajoissa tämän hallituskauden aikana.

2) Lausuntonne kansalliseen yritysvastuusäntelyyn ryhtymisestä.

Kansallisen yritysvastuulain valmistelua tulee jatkaa ja laki tulee tuoda eduskuntaan tämän hallituskauden aikana.

3) Lausuntonne muistiossa esitetyistä sääntelyvaihtoehdoista (velvoitteen sisältö, soveltamisala ja seuraamusjärjestelmä).

Ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen tulee perustua kansainvälisissä yritysvastuustandardeissa määriteltyyn asianmukaisen huolellisuuden prosessiin. Tämä tarkoittaa yrityksille velvollisuuksia tunnistaa ihmisoikeusvaikutuksensa, lopettaa, ehkäistä ja lieventää haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia, seurata ja tiedottaa em. toimenpiteidensä vaikuttavuudesta sekä ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin.

Toisin kuin arviomuistiossa esitetään, huolellisuusvelvoitteiden on kansainvälisten yritysvastuustandardien mukaisesti katettava yritysten koko arvoketju ja kaikki liiketoimintasuhteet niin Suomessa kuin Suomen ulkopuolella.

Yritysvastuulain soveltumisalan tulee kattaa pk-yritykset ja suuret yritykset ja näin olla linjassa kansainvälisten yritysvastuustandardien kanssa. Pk-yritysten jättäminen sääntelyn ulkopuolelle ei takaisi yrityksille tasaista pelikenttää, ja voisi johtaa tilanteeseen jossa suuret yritykset pyrkivät omia riskejään hallitakseen vähentämään ostoja pk-yrityksiltä.

Selkeä seuraamusjärjestelmä on tarpeellinen sääntelylle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Seuraamusjärjestelmän tulee mahdollistaa keinot puuttua yritysten mahdollisesti puutteellisiin huolellisuusvelvoiteprosesseihin (ennen vahinkoa) esimerkiksi viranomaisvalvonnan kautta tai oikeusteitse turvaamistoimilla tilanteissa, joissa yrityksen riskien kartoitus on ollut puutteellinen. Kannatamme arviomuistiossakin esitettyä mahdollisuutta yhdistää viranomaisvalvontaan myös ohjeistusta ja neuvontaa. Lisäksi uhrien oikeussuojaa ja korjaavien toimenpiteiden saatavuutta tulee edistää vahingonkorvausoikeudellisin keinoin.

4) Lausuntonne arviomuistiossa esitetystä sääntelyn ihmisoikeus-, ympäristö- ja yritysvaikutuksista.

On tunnettua, että yritysten arvoketjuissa tapahtuu ihmisoikeusloukkauksia. Kuten arviomuistiossa todetaan, yritysvastuulakien ihmisoikeusvaikutuksista ei toistaiseksi ole olemassa kattavaa tutkimusta, mikä johtuu siitä, että olemassaoleva sääntely on melko uutta. Siitä huolimatta arviomuistiossa on päädytty näkemykseen, että lain vaikutukset olisivat epävarmoja tai pistemäisiä.

Arviomuistio ei huomioi jo olemassa olevaa tutkimusta, jonka mukaan vahvojen seuraamusjärjestelmien ja oikeudellisen vastuun on osoitettu tukeneen tehokkaita huolellisuusvelvoiteprosesseja.

(ks. esim. <https://www.cidse.org/wp-content/uploads/2012/12/Human-Rights-Due-Diligence-The-Role-of-States.pdf>; ja https://www.responsibleglobalvaluechains.org/images/PDF/LeBaron_Steering-CSR-Through-Home-State-Regulation.pdf).

Muistiossakin viitataan SIHTI-hankkeen raporttiin, jonka mukaan Suomessa toimivien yritysten huolellisuusvelvoiteprosesseissa on merkittäviä puutteita.

Arvomuiustiossa todetaan, että "elämiseen riittävän palkan määrittelystä ei ole olemassa kansainvälisesti tunnustettua yhteisymmärrystä. Kansainvälisen pohjan puuttuessa olisi kansallisesti mahdotonta pyrkiä esimerkiksi määrittelemään elämiseen riittävän palkkaa kussakin maassa, johon yrityksen toiminta ulottuu." Yritysvastuulainsäädännöllä ei luonnollisesti voida puuttua muiden maiden palkkatasoon eikä siinä määritellä palkkatasoja eri maissa. Sen sijaan mutta yrityksiltä voidaan edellyttää huolellisuusvelvoitteen mukaisia toimia palkkojen osalta, eli sitä, että ne selvittävät palkkatason ja elämiseen riittävän palkan välisen eron omassa arvoketjussaan ja tekevät

suunnitelman sen kuromiseksi umpeen. Elämiseen riittävän palkkatason määrittäminen tulisi tehdä yhdessä työntekijöiden edustajien (ammattiyhdistysliikkeen) kanssa. Käytettävissä on useita metodeita, mm. Asia Floor Wage, Anker -metodi, Clean Clothes Campaign -verkoston kehittämä European Floor Wage sekä Fair Wage Networkin tietokanta ja metodi.

Muistio korostaa erityisesti kustannuksia ja kielteisiä vaikutuksia yritysten toimintaan. Yritysvastuullailla voisi kuitenkin olla myös positiivisia vaikutuksia suomalaisyritysten toimintaan ja kilpailukykyyn, etenkin kun yrityksiin kohdistuvat vaatimukset arvoketjujen tuntemuksesta ja vastuullisuudesta ovat yleisesti lisääntymässä.

Salonen Kirsi
Eettisen kaupan puolesta ry